

BIBΛΙΟ

30.01.2020 | 11:41

Κοσμοπολιτισμός χωρίς αμεριμνησία

Ρωμανός Γεροδήμος, Ανταποκρίσεις από τον 21ο αιώνα

Οι ευρευνητικές μηχανές του Ρωμανού Γεροδήμου

Παναγής Παναγιωτόπουλος

Ο Παναγής Παναγιωτόπουλος γράφει για το βιβλίο του Ρωμανού Γεροδήμου, «Ανταποκρίσεις από τον 21ο αιώνα», εκδ. Παπαδόπουλος

Ένα αστέρι του NBA σκοτώνεται σε δυστύχημα με την αγαπημένη του κόρη και βυθίζει τον πλανήτη σε ένα πρωτόγνωρο ψηφιακό πένθος. Το ποπ εμβληματικό είδωλο του Κόμπι Μπράιαντ μας φέρνει όλους μπροστά στο φάσμα της θνητότητάς μας.

Ένας ιός εξαπλώνεται στον χάρτη μιας χώρας που θεωρούσαμε κάποτε μακρινή. Εξαπλώνεται σαν σε βιντεοπαιχνίδι, αλλά με τον παραμικρό βήχα ξορκίζουμε τον φόβο διαφωνώντας για το αν ο διπλάνος μας έχει αρπάξει τον κορονοϊό ή τον κοροναϊό. Και μετά βλέπουμε τα βίντεο από την Κίνα και ανακαλύπτουμε ότι στις πόλεις που έχει επιβληθεί καραντίνα επικρατεί μια πρωτόγνωρη ησυχία και αεργία. Αμέσως μετά θα δούμε, σαν άλλο κυκλικό χορό δερβίσικο, τις πολύχρωμες μπουλντόζες να σκάβουν συντονισμένα για να φτιάξουν το μεγάλο νοσοκομείο σε λίγες μέρες μόνο. Μηχανήματα ενός κράτους που δουλεύει χωρίς εμπόδια για να διαχειριστεί και να σώσει τον μεγάλο του πλούτο, τον πληθυσμό του. Παράπλευρες ευεργετικές συνέπειες του αυταρχισμού, ή και όχι.

Ταυτόχρονα σχεδόν, όλοι οι σοβαροί αναλυτές πιστεύουν ότι ο άνθρωπος που ηγείται της ισχυρότερης χώρας του πλανήτη θα βγει ωφελημένος από τη δίκη στην οποία υποβάλλεται. Ο Τραμπ, γιατί έτσι τον λένε, δικάζεται για μια πολύ σοβαρή κατάχρηση εξουσίας μα όλοι περιμένουμε ότι αυτό θα βοηθήσει την επανεκλογή του σταθεροποιώντας έτσι στη συνείδησή μας μία ακόμη συμπαντική παραδοξότητα. Οι καλλιεργημένοι, ενσυναισθητικοί και «προοδευτικοί» αντίπαλοί του έχουν, βλέπετε, εδώ και καιρό εγκαταλείψει τη μάχη της κατάκτησης της λαϊκής και μικροαστικής ψήφου. Οχυρώνονται πίσω από την αποθέωση των ταυτοτήτων και φτιάχνουν την προοδευτική χρηστοιθία στα campus. Μια παγκοσμιοποιημένη ελίτ των νέων καλών τρόπων τούς ακούει. Όχι πολύς κόσμος, τελικά.

Οι Άγγλοι υπεραναπληρώνουν το διαζύγιό τους με την Ευρώπη με το ξεδίπλωμα σε πλανητική θέα της ενδο-οικογενειακής τους νεύρωσης. «Φεύγουμε από εσάς και μαζί με αυτό δείχνουμε σε όλο τον πλανήτη, με glam και sexyness, πώς εκσυγχρονίζεται μια οικογένεια. Ο μόνος θεσμός που μετασηματίζεται επιτυχώς και επιβιώνει παίζοντας με το ίδιο το κύτταρο της δημοκρατικής ανθρωπολογίας. Την εποχή που ο κοινωνικός φθόνος για την απώλεια των «βασιλικών» προνομίων μιας μεσαίας τάξης που αργοπεθαίνει βλέποντας τις πισίνες των σπιτιών της να αδειάζουν από νερό και χλώριο, ένας διάδοχος πετάει τα ρούχα του βασιλιά για να γίνει θνητός και να σώσει τον γάμο του με τη φαλλική και υπέροχα δυναστική γυναίκα του. Μας θυμίζει κιόλας έναν μακρινό του θείο και μας συντονίζει με τις διαπροσωπικές ματαιώσεις και επιθυμίες πλουσίων μα και φτωχών σχεδόν σε όλο τον πλανήτη.

Η Γαλλία ζει μέρες αγανακτισμένων με αφορμή μια μάλλον σταθμισμένη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού και το μίσος κατά των ελίτ που εκλύεται δεν έχει προηγούμενο. Η Ελλάδα παραδόξως, για μία φορά ακόμα στην ιστορία της, τραυματισμένη από έναν δεκαετή ακήρυχτο εμφύλιο, ξαναβρίσκει κοινούς τόπους ζωής και σε πείσμα πολλών βγαίνει στην ανοιχτή θάλασσα. Απομακρύνεται από τον πειρασμό μιας αυταρχικής δημοκρατίας. Μετά από δέκα χρόνια θυμού, η Ελλάδα μεταβολίζει τη διαφωνία πιο παραγωγικά και εκλέγει με συναίνεση –ναι, καλά διαβάσατε τη λέξη αυτή– ένα πρόσωπο που ενσαρκώνει τη θεσμική στιβαρότητα, την

ανθρώπινη προσέγγιση των πραγμάτων και τις δημιουργικές δυνάμεις του τόπου. Την ώρα που η δολοφονική βία κατά των γυναικών διασπείρεται και στη χώρα μας ως παθολογία μιας ανδροπρέπειας που δεν ξέρει να θρηνήσει τον εαυτό της, μια άξια προοδευτική γυναίκα καταλαμβάνει το ανώτερο πολιτειακό αξίωμα.

Δίπλα μας, ο τούρκικος λαός δοκιμάζεται από τον σεισμό. Και είναι η ώρα που κανένας εξουσιαστής δεν μπορεί να βοηθήσει τον λαό του ως τέτοιος. Και που καμία αυτοκρατορική φαντασίωση δεν μπορεί να παρηγορήσει εκείνον που στέκεται περίλυπος μπρος στα χαλάσματα της πολυκατοικίας του και της ζωής του.

Όλα αυτά είναι πράγματα, ας τα ονομάσω έτσι, που πέρασαν από τα μάτια μου τις τελευταίες ημέρες μόνο. Όμως από την 11η Σεπτεμβρίου και μετά, έτσι είναι η ζωή. Αυτή τη ζωή –που δεν είναι καθόλου ωραία– μας παρουσιάζει ο Ρωμανός Γεροδήμος στο σπουδαίο βιβλίο του, που παρουσιάζουμε εδώ.

P

Έναν κόσμο που για να τον προσπελάσει κανείς πρέπει να αποβάλει την αίσθηση του 20ού αιώνα και να κρατήσει τα εργαλεία του. Να πετάξει τις βεβαιότητες της νεωτερικότητας και της δημοκρατίας αλλά να κρατήσει τους αντικειμενικούς τους σκοπούς. Να απογυμνωθεί από τη σχολική τακτοποίηση των οραμάτων του Διαφωτισμού και να ελπίσει στις αθέατες πλευρές του. Καθήκοντα που αυθόρμητα υπηρετεί ο συγγραφέας μέσα στην καίρια αυτή του περιδιάβαση στον σύγχρονο κόσμο και στον σημερινό πλανήτη. Σε μια συνθήκη δυστοπίας, με μεγάλες νησίδες ελπίδας, την οποία γνωρίζει με δύο τρόπους: μέσα από τον στοχασμό του και την επιστημονική του έρευνα και μέσα από το δικό του προσωπικό ταξίδι.

Το βιβλίο είναι απολαυστικό και γιατί μας δείχνει πώς ενσωματώνεται η ταξιδιωτική εμπειρία στη θεωρία. Σε μια θεωρία που, με τη σειρά της, καθίσταται παλλόμενη από την ανθρώπινη εμπειρία. Το μάτι του συγγραφέα, όταν ταξιδεύει, είναι θεωρητικά πυκνό. Και συνάμα οι εμπειρικές του παρατηρήσεις είναι πάντοτε στοχαστικά συνδυασμένες με την πολιτική και κοινωνική θεωρία.

Υπάρχουν βέβαια και άλλοι τρόποι, πιο συστηματικοί, να δούμε τον σύγχρονο κόσμο. Όμως ο Γεροδήμος επέλεξε αυτόν, τον δυσκολότερο κατά τη γνώμη μου. Στο μέτρο που σε κάθε κείμενό του κάνει τον κόπο να μας μάθει κάτι χωρίς να μας διδάξει τίποτα. Η δική του σωματική σχεδόν εμπλοκή με τα πράγματα, ενώ αποτυπώνεται στον αναγνώστη, δεν τον υπερθερμαίνει ποτέ και δεν μετατρέπει την υποκειμενική ματιά σε αδιακρίσια.

Ο Γεροδήμος μάς δείχνει λοιπόν ότι μετά την 11η Σεπτεμβρίου και τη μεγάλη κρίση της δεκαετίας που πέρασε, στη σχεδόν posthuman εποχή, οι πιο ανθρώπινες αρετές και μικρότητες έρχονται ξανά στο φως. Τα θετικά και τα δύστυχα πάθη.

Παρατηρώντας τη δημοκρατική μεσολάβηση να υποχωρεί, τον ατομικισμό να επιμένει –ευτυχώς, θα λέγαμε–, το πάθος των ισχυρών για εξουσία και την αίσθηση βρεφικής παντοδυναμίας τους να θεριεύουν ταυτόχρονα με τις ματαιώσεις των λαών τους, τον κοινοτισμό και τον ιθαγενισμό να αντικαθιστούν την ελευθερία του ατόμου, την ουσιοκρατία του Ισλάμ να τροφοδοτεί το φαντασιακό των δυτικών ελίτ εκείνων που δεν αντέχουν άλλη απομάγευση στη μικρή ζωή τους, ο Γεροδήμος λειτουργεί σαν ένας εντομολόγος του σύγχρονου κόσμου μας. Ή καλύτερα σαν ένα γνωσιακό και ερευνητικό transformer. Σαν κάποιος που γίνεται πολύ μικρός για να μπει μέσα στο κύτταρο της κοινωνικής εμπειρίας και πολύ γρήγορα μεταμορφώνεται σε μεγάλη πτητική μηχανή για να δει από ψηλά πού πάνε τα πράγματα.

Με την παλιά σκευή της πολιτικής θεωρίας και επιστήμης –εκτιμώ ότι είναι βαθιά χρομπσιανός στη θεωρητική-ανθρωπολογική και κοινωνιολογική του αφετηρία– ο Γεροδήμος έρχεται σε επαφή με την αίσθηση της εποχής μας. Και ταξιδεύει για εμάς. Επιστημονικά, γνωστικά, ψυχικά και σωματικά. Είναι το ταξίδι ενός Έλληνα κοσμοπολίτη. Η ρέουσα, όμορφη και λειτουργική του γλώσσα είναι αξιοζήλευτη. Είναι το ταξίδι ενός κοσμοπολίτη, λοιπόν, μα δεν είναι το ταξίδι ενός Flâneur. Ο μελετητής και ταξιδιώτης αυτός δεν είναι κάποιος που πάει βόλτα στα πιο ινσταγραμμικά μέρη του κόσμου, δεν είναι στέλεχος της διανοούμενης ελίτ του Airbnb και κάποιας ψευδεπίγραφης εναλλακτικότητας. Ο Γεροδήμος γνωρίζει ότι η καιρός της αμεριμνησίας έχει τελειώσει.

Τώρα οδεύουμε μέσα μια μεικτή ζώνη. Σαν διπλή δυστοπική ταινία, ένα βιωμένο Blade Runner με τα εργαλεία του Inception, ένα παράξενο όνειρο του οποίου οι πρωταγωνιστές θα χρειαστούν πολύ κόπο και πολλή αγάπη για να μην το δουν να εξελίσσεται σε άλλο Mad Max.

Συνέχεια στη σελίδα του βιβλίου: <http://bit.ly/3ambwyW>